

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. СКОВОРОДИ

Український мовно-літературний факультет імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка
Кафедра зарубіжної літератури та слов'янських мов
імені професора Михайла Гетманця

**АРГУМЕНТИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ.
ОБРАЗ ЖІНКИ: «ЖІНОЧЕ»,
«ФЕМІНІСТСЬКЕ», «ФЕМІННЕ»**

**Матеріали
другої Міжнародної наукової конференції**

(7-8 квітня 2022 року)

Харків – 2022

УДК 80
А 79

Організатори конференції – кафедра зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця, ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Голова оргкомітету конференції – д. пед. н., проф., чл.-кор. НАПН України, ректор **Бойчук Юрій Дмитрович** (Україна)

Заступник голови – д. філос. н., проф., проректор з наукової, інноваційної та міжнародної діяльності **Бережна Світлана Вікторівна** (Україна)

Науковий керівник конференц-проєкту – д. філол. н., проф., завідувачка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця **Криворучко Світлана Костянтинівна** (Україна)

Члени оргкомітету:

К.Ю. Голобородько – декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка, доктор філологічних наук, професор (Україна);

І.І. Костікова – докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри теорії і практики англійської мови (Україна);

О.В. Радчук – докторка філологічних наук, доцентка, професорка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

О.О. Скоробогатова – докторка філологічних наук, доцентка, професорка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

І.І. Степанченко – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

О.І. Артюх – кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

А.Г. Козлова – кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

І.В. Разуменко – кандидатка філологічних наук, професорка, професорка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

Т.І. Тищенко – кандидатка філологічних наук, професорка, професорка кафедри української і зарубіжної літератури та журналістики імені професора Леоніда Ушкалова (Україна);

Н.В. Тучина – кандидатка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри англійської філології (Україна);

П. Рогальський – доктор філософії, докторант Університету Марії Кюрі-Склодовської Люблін (Польща);

М.Й. Рохас-Багамон – доктор філософії Університету Сурколомбіана (Колумбія);

Клодожіл Фабіано Рібейро душ Сантуш – кандидат технічних наук, професор математичної освіти, дослідник культурологічних аспектів математики (етноматематики) та ІКТ у математичній освіті на кафедрі математики MID-WEST STATE UNIVERSITY – UNICENTRO (Бразилія);

Гонсалвес Даві Сільва – доктор філософії з перекладознавства, професор кафедри мов та літератури UNICENTRO (Державний університет Середнього Заходу), (Бразилія);

Секретарі: О.О. Атанова, Л.О. Корнієнко, В.В. Четверик

Аргументи сучасної філології. Образ жінки: «жіноче», «феміністське», «фемінне».

Матеріали Міжнародної наукової конференції (7-8 квітня 2022 року). Харків. ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. 331 с.

Рекомендовано до друку редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 3 від 16.03.2022).

Матеріали конференції висвітлюють осмислення «образу Жінки» з точки зору ментальності спільноти в художніх творах, публіцистиці, на телебаченні, в Інтернеті та у реальному спілкуванні. Літературознавча та лінгвістична інтерпретації встановлюють

співвідношення «соціалізації» та «умовності» в жіночих образах, що репрезентує архетипи та стереотипи. Це розкриває процеси ідеології та ментальності як патріархальної (біархальної) феміністичної у мові, педагогіці, та літературі. У межах конференції проведено **круглий стіл «Війна 2022: “тут” і “зараз”»**, який присвячено жахливим історичним реаліям, що переживають українці / харків'яни, та відстороненим «поглядам» іноземців здалека.

Для науковців, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів гуманітарних закладів вищої освіти та вчителів загальноосвітніх шкіл.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Архангельська А. М. НОВІТНЯ ФЕМІНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЧОГО ЛЕКСИКОНУ: ЛІНГВОЕКОЛОГІЧНИЙ ВИМІР	55
Белімова Т. В. НОВИЙ ЖІНОЧИЙ ДОСВІД: ОБРАЗ ПОДВІЙНОЇ АГЕНТКИ В РОМАНІ К. АТКІНСОН «РОЗШИФРОВКА»	60
Бойко Н. І., Коткова Л. І. <i>«ТО БУЛА КРАСА, ЩО ВИХОВУЄТЬСЯ ТІЛЬКИ НА УКРАЇНІ»:</i> ВИННИЧЕНКОВЕ БАЧЕННЯ ЖІНОЧОЇ КРАСИ	64
Bozhko Yu. O. EFFECTIVENESS OF DEBATES IN TEACHING ENGLISH	69
Бокшань Г. І. ЗБІРКА «ЛИСТИ З ПАРИЖА. ЛИСТИ З КИТАЮ» СОФІЇ ЯБЛОНСЬКОЇ У ФЕМІНІСТИЧНІЙ СИСТЕМІ КООРДИНАТ	74
Брус М. П. «АКТИВІЗАЦІЯ СУФІКСА <i>-ИН(Я)</i> В СУЧАСНОМУ ФЕМІНІТИВНОМУ СЛОВОТВОРЕННІ»	79
Vakulenko M. O. ON THE GRAMMATICAL RESTRICTIONS OF THE USE OF FEMINATIVES IN THE UKRAINIAN LANGUAGE	84
Viediarnikova T. V. THE PROBLEM OF GENDER IDENTITY IN THE ENGLISH LANGUAGE...89	89
Голобородько Ю. К. КОНЦЕПТ ЖІНОЧНОСТІ У ТВОРЧОСТІ А. АВЕРЧЕНКА ПЕРІОДУ ЕМІГРАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРІВ «КАНИТЕЛЬ» ТА «ЗВИЧАЙНА ЖІНКА»)	95
Гончарова Ж. Н. ФЕМІНІТИВЫ, НАЗЫВАЮЩИЕ ЛИЦ ПО ВОЗРАСТУ, В ПОЭЗИИ МАРЛЕНЬ РАХЛИНОЙ.....	100
Гончарова О. А. НАРОДЖЕННЯ «ФЕМІННОГО РЕАЛІЗМУ»: «ПАЛОМНИЦТВО» Д. РІЧАРДСОН	105
Гулич О. О. ТВОРЧЕСТВО Л. Я. ГУРЕВИЧ В КОНТЕКСТЕ ФЕМИНИСТСКОГО ДВИЖЕНИЯ	109
Девдюк І. В. КОНФЛІКТ ЧУТТЄВОГО І РАЦІОНАЛЬНОГО В РОМАНІ ДЕВІДА ЛОУРЕНСА «ЗАКОХАНІ ЖІНКИ».....	114
Жужгіна-Аллахвердян Т. М. ДРАМА ЖЕНЩИНЫ В ИСТОРИКО-ЛИТЕРАТУРНОЙ РЕТРОСПЕКТИВЕ И ДИСКУРСЕ ФЕМИНИЗАЦИИ КУЛЬТУРЫ	119
Zambrzycka M. “HARDA”. POSTAĆ KRÓLOWEJ ŚWIĘTOSŁAWY W POWIEŚCIACH ELŻBIETY CHEREZIŃSKIEJ.....	124

**НАРОДЖЕННЯ «ФЕМІННОГО РЕАЛІЗМУ»:
«ПАЛОМНИЦТВО» Д. РІЧАРДСОН**

Гончарова О. А. (Харків, Україна)

<https://orcid.org/0000-0002-7760-1600>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6449775>

Abstract

The aim of the paper is to specify the features of the creative method of Dorothy Richardson (1873-1957), who entered the history of the English and world literature primarily as the author of the autobiographical sequence *Pilgrimage* (1915-1967), which consists of thirteen novels-chapters totalling more than two thousand pages.

Richardson's *Pilgrimage* is the novel to which the term "stream of consciousness" was first applied in 1918. In a short review of the first three novels of the sequence, M. Sinclair aptly points out to all the uncommon features of the "new novel": absence of a plot, drama, and action; inability to identify the beginning, progressing and finale of the story; stylistic imperfections, such as fragmentation, repetitions, syntactic "collapse", and chaotic punctuation. Simultaneously, Sinclair defines "shortcomings" of Richardson's method (considered by many critics) as her achievements.

Richardson's innovations are not limited to purely stylistic and genre categories. In the Preface to the 1938 edition, the author actualizes the gender opposition *feminine / masculine*, and with the lexeme *equivalent* she emphasizes the equality in value and function between the feminine realistic method and traditional masculine writing. For the first time in the history of literature, the consciousness of a young woman, in the process of its formation, becomes the subject-matter of the novel. Page after page, during nineteen years of Miriam Henderson's life, the author reveals her intellectual, emotional, spiritual and physical life, making the readers observe the world only through her eyes, assess events and other people in

accordance with her values, contemplate only those phenomena that fall into her field of vision, and dwell on them for as long as she is interested.

Keywords: feminine, masculine, realism, feminism, sequence, novel-chapter, stream of consciousness, modernism, Dorothy Richardson.

Дороті Річардсон (1873–1957) увійшла в історію англійської і світової літератури перш за все як авторка автобіографічного циклу «Паломництво» (*Pilgrimage*, 1915–1967), що складається з тринадцяти романів-глав загальною кількістю більше двох тисяч сторінок, який вона писала протягом усього життя. Творча доля Річардсон, як і багатьох жінок-письменниць першої половини двадцятого століття (Мей Сінклер, Хільди Дулітл (H.D.), Джин Ріс та ін.) виявилася складною: спочатку несприйняття та недоброзичливі оцінки критиків, які уособлювали виключно чоловічий погляд на літературу, потім – зневага і забуття. Як наслідок, її твори перевидавалися дуже рідко і майже не перекладалися: у 1938 р., одночасно у Великій Британії та Сполучених Штатах, вийшло єдине прижиттєве зібрання дванадцяти романів у чотирьох томах (J.M. Dent & Cresset Press, London; A. Knopf, New York); після смерті письменниці, у 1967 р., вийшло повне видання «Паломництва», яке було перевидане у 1976 р. (США) та у 1979 р. (Велика Британія). У жовтні 2020 р., через більше ніж століття з дня публікації першого роману-глави з циклу, зусиллями науковців чотирьох провідних британських університетів було підготовлено до друку та видано першу книгу академічного десяти томного зібрання листів і творів Річардсон (Richardson, 2020), у яку увійшли перші два романи циклу – «Гостроверхі дахи» (*Pointed Roofs*, 1915) та «Затон» (*Backwater*, 1916). Примітно, що укладачі взяли за основу академічного видання «Паломництва» тексти найперших публікацій кожного з романів-глав, оскільки саме у них повною мірою виявляється новітній для початку двадцятого століття суто експериментальний характер художнього методу письменниці – на відміну від частково відредагованого рукою авторки видання 1938 р., – який викликав найбільші непорозуміння у тогочасних літературних колах.

Причин негативного ставлення критики і читачів до твору Річардсон було декілька. Так, перший роман-глава «Гостроверхі дахи», який вона почала писати у 1913 р. і який вийшов друком у 1915 р., виявився не на часі: на другому році війни, в якій британська армія зазнавала величезних втрат, читати про сімнадцятирічну дівчину, яка протягом п'яти місяців вчителює у німецькому містечку Ганновері і захоплюється німецькою літературою, культурою і модою, було майже неприйнятним. Проте найбільших зауважень і образливих відгуків отримав саме творчий метод письменниці: роман-рефлексія, витканий з переживань і спогадів, розмірковувань і спостережень, відчуттів і вражень головної героїні, Міріам Хендерсон, став прецедентом в англійській літературі, який поклав шлях таким визнаним письменникам-модерністам, як В. Вульф, Дж. Джойс, М. Сінклер. В європейській літературі тільки М. Пруст випередив Річардсон у застосуванні нового літературного прийому, який пізніше назвали «потокосвідомості», проте про наслідування не йдеться – перша частина роману «У пошуках утраченого часу» була опублікована у 1913 р. і залишилась майже не поміченою, а перекладена англійською була тільки у 1922 р.

Термін «потік свідомості» був вперше застосований в історії літератури саме до роману Річардсон «Паломництво» у 1918 р. (Guy, 2020). У невеликій рецензії на перші три романи-глави циклу М. Сінклер влучно вказує на всі «незвичайні» риси «нового роману»: відсутність сюжету, драми, дії; неможливість виділити зав'язку, розвиток і фінал оповіді; фрагментарність наративу. Розмитість форми твору, нехтування усіма принципами романного жанру, стилістичну недосконалість, як то фрагментарність, повторення, синтаксичний «колапс», Сінклер вбачає не вадами методу письменниці, а її досягненням: «Для мене ці три романи показують мистецтво, метод і форму, найвитонченішу досконалість [...] В усвідомленні героїнею свого життя, яке є потоком свідомості Міріам, Місс Річардсон стала першою, хто найближче підібрався до дійсності, аніж будь-хто з наших найвідчайдушніших романістів» (Sinclair, 1918, р. 58). Утім сама письменниця, хоча з роками і змиралася з

визначенням її методу і стилю терміном «потік свідомості», усе ж таки віддавала перевагу іншим дефініціям – «внутрішній монолог» та (або) «сповільнена зйомка» (“*slow-motion photography*”) (McCracken, 2020; Richardson, 1979, p. 11).

Новаторство Річардсон не обмежується суто стилістичними та жанровими категоріями (Bowler, 2016; Bowler & Drewery, 2020). У передмові до видання 1938 р. письменниця зауважує, що її роман є спробою відтворення «фемінного еквіваленту існуючого маскуліного реалізму» (Richardson, 1979, p. 9). Авторка актуалізує саме гендерну опозицію *feminine / masculine*, причому лексевою *equivalent* вона підкреслює рівноцінність і рівнозначущість фемінного реалістичного методу традиційному чоловічому письму. Предметом зображення в романі вперше в історії літератури стає свідомість жінки, причому не в сталому стані, а в процесі її становлення – читач знайомиться з головною героїнею, Міріам Хендерсон, коли їй щойно виповнилося сімнадцять років, і сторінка за сторінкою проживає з нею наступні дев’ятнадцять років її інтелектуального, емоційного, духовного і тілесно-матеріального життя, дивлячись на навколишній світ тільки її очима, оцінюючи події і інших людей відповідно до її ціннісних орієнтирів, споглядаючи виключно ті явища, які попадають у її поле зору, і зупиняючись на них так довго, наскільки їй це цікаво. Життя Міріам, *alter ego* авторки, не вирізняється подієвою наповненістю і було типовим для багатьох пересічних жінок середнього класу пізньої вікторіанської доби: вчителювання в пансіонаті для дівчат у Німеччині, а потім у передмісті Лондона; виконання обов’язків гувернантки; банкрутство батька, розлучення і смерть матері; робота секретарем і помічницею в кабінеті дантиста; захоплення музикою, літературою, філософією, тогочасною жіночою модою; залучення тією чи іншою мірою до різних течій соціального життя; спроби перекладацької та журналістської діяльності; письменництво. Ані письменниця, ані її художній персонаж не належали до суфражистського руху і не виборювали електоральні права жінок, проте завдяки фемінноцентричності роману, з його «паломництвом» у глибини жіночого свідомого і несвідомого і

зосередженням на пізнанні світу через самопізнання, він посів вагоме місце у феміністичній літературі епохи.

References

- Bowler, Rebecca (2016). *Literary Impressionism: Vision and Memory in Dorothy Richardson, Ford Madox Ford, H.D. and May Sinclair*. London: Bloomsbury Academic.
- Bowler, Rebecca & Drewery, Claire (2020). One hundred years of the stream of consciousness: Editors' introduction. *Literature Compass: Special Issue*. <https://doi.org/10.1111/lic3.12570>
- Guy, Adam (2020). Who cares about the stream of consciousness? On Dorothy Richardson's *Pilgrimage*. *Literature Compass: Special Issue*. <https://doi.org/10.1111/lic3.12573>
- Hanscombe, Gill (1979). Introduction to *Pilgrimage: Vol. 1*, pp. 1–7. London: Virago Press.
- McCracken, Scott (2020). Experience not consciousness, backwaters not streams: Dorothy Richardson's "investigation of reality". *Literature Compass: Special Issue*. <https://doi.org/10.1111/lic3.12565>.
- Richardson, Dorothy [1938] (1979). Foreword to *Pilgrimage: Vol. 1*, pp. 9–12. London: Virago Press.
- Richardson, Dorothy (2020). *The Oxford Edition of the Works of Dorothy Richardson, Vol. IV: Pilgrimage 1 & 2: Pointed Roofs and Backwater*, ed. Scott McCracken. Oxford University Press.
- Sinclair, May (1918). The Novels of Dorothy Richardson. *The Egoist*, 5(4), pp. 57–59.

ТВОРЧЕСТВО Л. Я. ГУРЕВИЧ В КОНТЕКСТЕ ФЕМИНИСТСКОГО ДВИЖЕНИЯ

Гулич Е. А. (Харьков, Украина)

<https://orcid.org/0000-0002-3846-1916>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6449816>

Abstract

Creative activity of L. Ya. Gurevich was a prominent and important phenomenon in the literature of the turn of the era. Reference literature speaks of her as an enthusiastic editor of one of the most popular magazines of the late 19th century. "Severnyj Vestnik" and a desperate publisher of the most sensational works of Russian symbolism. She was the author of bright historical-